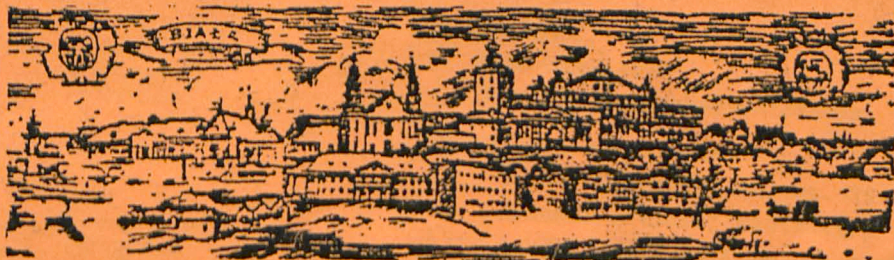

Kuratorium Oświaty
Biała Podlaska

PODLASKIM

SZLAKIEM

KS. STANISŁAWA BRZÓSKI

Biała Podlaska, styczeń 1998 r.

VIII

Przekazywanie dziedzictwa kulturalnego kraju najskuteczniej może się odbywać poprzez poznanie najbliższego środowiska, własnego regionu oraz jego wartości w kontekście wartości narodowych i ogólnoludzkich.

DZIEDZICTWO KULTUROWE W REGIONIE MEN

P O D L A S K I M

S Z L A K I E M

K S . S T A N I S Ł A W A

B R Z Ó S K I

Opracowały:

Anna Siekierka

Barbara Wyczółkowska-Zotocka

Korzystając ze zbiorów:

- Szkoły Podst.Nr1 im. ks. St. Brzóska w Białej Podlaskiej
- Szkoły Podst.Nr 4 im. ks.gen. St.Brzóska w Sokołowie Podl.
- Szkoły Podst. w Dokudowie gm. Biała Podlaska

ID Brz

REGIONALIA

2

104505

943.8.074

K.A. Brzóska jako kapelan oddziałów powstańczych (według fotografii rys. T. Niebelski)

Miejska Biblioteka Publiczna
Biała Podlaska

5 116501000007

O OSTATNIM PARTYZANCIE

Tęga ziemia, dobra ziemia
To nasze Podlasie!
Zmilknie jeden, to wnet drugi
Krzyknie Moskwie: - Zasię!

Tam się z partią swą uwija
Pan Stanisław Brzozka,
Tak zajadły na Moskali,
Że niech ręka boska!

Nie przepuści, nie daruje,
Tak w nim dusza sroga.
- Na to Bóg dał ręce - mówi -
Żeby pobić wroga!

Już zdławiły klęski ducha
W narodowym ciele,
A Podlasie jeszcze z Moskwą
Walczy dotąd śmieie.

Jeszcze Moskal się obziera,
Gdzie borek, gdzie wioska ...
Nuż wypadnie, nuż przetrzępie,
Pan Stanisław Brzozka!

Hej! Ty dzielny Podlasiaku!
Szkoda nam twej doli!
Pochwycili cię Moskale,
Wzięli do niewoli.

Długo myślą, długo radzą,
Jak się pomścić krwawo ...
- Nie dali ci kuli w piersi,
Coś dyszał za sławą!

W Sokołowie cię na rynku
Powiesiły wrogi ...
- Cześć ci, dzielny partyzancie,
Podlasiaku drogi!

Maria Konopnicka

Herb rodu Brzósów - Nowina (rys. T. Niebelski)

KS. STANISŁAW BRZÓSKA

"Na Bóg żywy, Bracia, nie zasypiajmy sprawy!"

Rzecz o ks. Stanisławie Brzósce /1834-1865/ napisał
Eugeniusz Niebelski

"...Najstarsze dokumentowane zapisy mówiące o Brzósce sięgają 1350 roku. /.../. Brzósowie mieli herb Nowina: "W polu niebieskim srebrne uszko od kotła ku górze otwarte, na nim goły miecz prostopadle stojący. Na hełmie noga klęcząca na kolanie, opancerzona w lewą stronę zwrócona". /.../ Dokudów jako miejsce urodzenia Stanisława oraz datę 30 grudnia 1834 roku notują akta osobowe ks. Brzóska przechowywane do dziś w archiwum kurialnym w Siedlcach. /.../ Krótco po urodzeniu Stanisława Brzósowie zamieszkują w majątku Skawacinek pod Białą, gdzie Marceli przyjmuje pracę ekonoma. Wiosną 1835 roku umiera im tu 3-letnia córeczka Izabela, ale za to już w następnym roku rodzi się Leopold, a w 1839 - Teofila. Ogromny cios spada na rodzinę Brzósów w 1840 roku - 3 września umiera w Skawacinku Marceli, mając zaledwie 36 lat. Karolina pozostaje sama z pięciorgiem dzieci, w tym troje maleńkich, ale i najstarszy Aleksander miał dopiero kilkanaście lat. Możliwe, że właśnie wtedy - zmuszona trudną sytuacją - zostaje karczmarką w Sycynie; wiele lat później najmłodszy syn Leopold będzie właścicielem zajazdu w tej wsi. /.../ Teofila z Brzósów Bundel zmarła w październiku 1861 roku w Porosiukach, mając jedynie 22 lata. Trzy lata później, w sierpniu 1864 roku, umarł w Sycynie także Aleksander, podobnie jak ojciec w wieku 36 lat. /.../. Stanisław rozpoczął naukę w Szkole Powiatowej w Białej. /.../ W jego aktach osobowych kurialnych zanotowano, że nauki pobierał w Białej oraz w Seminarium Duchownym Podlaskim w Janowie. /.../ Po pięciu latach nauki, 25 lipca 1858 roku, został wyświęcony na kapłana. /.../ Pierwszą placówką nowo wyświęconego księdza stał się Sokołów, duża parafia przy kościele pod wezwaniem Niepokalanego Serca Najświętszej Panny Maryi; samych kacienników było 3600, zaś unitów 1300. /.../ W roku 1860 bp Szymański przeniósł go do Łukowa. /.../ Brzóska pozostawał tu aż do wybuchu powstania. /.../ ks. Stanisław włączył się czynnie w akcje narodowego uświadamiania ludu. Posiadał dar słowa. Wkrótce dał się więc poznać jako dobry kaznodzieja. W mieście mówi się o tym, Brzóska zyskuje popularność"

Kościół w Łukowie. Obok gmach Kolegium o.o. Pijarów w którym na pierwszym piętrze mieszkał ks. Stanisław Brzóska

/ W pamięci naszej ...SokołówPod

1995 r. /

"...Jako kapłan ks. Stanisław Brzóska miał zjednać sobie lud, pozyskać pełne zaufanie jego /.../. Dnia 10.XI.1860 r. wygłasza w Łukowie kazanie w duchu narodowym - na skutek czego zostaje aresztowany przez Moskali i postawiony przed sąd polowy wojenny, który go skazał na dwa lata twierdzy. W styczniu 1862 r. zamknięto ks. Stanisława Brzóske w twierdzy zamojskiej. Po powrocie z więzienia do Łukowa - po trzech miesiącach zostaje mianowany przez Komitet Centralny cywilnym naczelnikiem powiatowym na powiat łukowski. Z chwilą wybuchu powstania 22 stycznia 1863 r. ks. Brzóska opanowuje Łuków na czele oddziałów powstańczych. Po wycofaniu się z Łukowa przyłącza się do oddziału Lewandowskiego a później Rogińskiego. Brał czynny udział w różnych potyczkach, a między innymi pod Woskrzenicami w gm. Sidorki, walcząc jako żołnierz, jako kapłan niosąc słowa pociechy i ukojenia rannym i umierającym. Wyleczywszy się z rany otrzymanej pod Staninem w pow. Łukowskim - otrzymuje nominację od Rządu Narodowego na naczelnego kapelana i generała wojsk narodowych. Ks. Brzóska przystępuje wówczas do oddziału Krysińskiego. Bierze udział w całym szeregu bitew. Następnie ukrywa się w lasach jackich na terenie gminy Gręzówka w pow. Łukowskim. Na jesieni 1864 r. ks. Brzóska porzuca lasy jackie i wyrusza w siedleckie ze swym oddziałem, a następnie w sokołowskie. Nie mogąc sobie dać rady ze schwytaniem ks. Brzóskego - władze rosyjskie zwracają się do władz duchownych o pozbawienie ks. Brzóskego stanu duchownego i ogłoszenie go rozbójnikiem. /.../ W grudniu 1864 r., ks. Brzóska ze swoimi towarzyszami udał się w okolice Sokołowa. Dnia 27 grudnia otoczony przez kozaków w stodole we wsi Przewózki pod Sokołowem - dzięki nadzwyczajnej brawurze i przytomności umysłu, wyrwał się z paszczy 10 krotnie silniejszego i uzbrojonego nieprzyjaciela /.../ Dnia 28.IV.1865 roku po bohaterskiej obronie ks. Stanisław Brzóska zostaje ujęty wraz z Wilczyńskim przez Moskali we wsi Sypytki, skąd go rannego przewieziono do Sokołowa, a następnie do więzienia do Warszawy. Sąd wojenny, ustanowiony w cytadeli warszawskiej, skazał ks. Brzóskego za to, "że od początku powstania brał w nim udział, /.../ po stłumieniu powstania przedłużał swą występłą działalność, a w chwili pochwylenia stawiał opór i nie wahał się strzelać do wojska" - skazał go na utratę praw i karę śmierci przez powieszenie. Dnia 23.V.1865 wykonano w Sokołowie na rynku wyrok na ks. Stanisławie Brzósce i Wilczyńskim w obecności 20 tysięcy osób."

Władysław Piecyk

KSIĄDZ STANISŁAW BRZÓSKA, FRANCISZEK WILCZYŃSKI - ONI BYLI SYNAMI PODLASIA

"Ze związanymi do tyłu rękami - jedna z tych rąk była ranna! - prowadzono ich z triumfem do wsi. Czarodziej, którego kule się nie imają, jest jeńcem! Cała wieś wyległa, patrząc ze zgrozą i płacząc ...

Nie był to dzień majowy. Od rana padał drobny, dokuczliwy deszcz, wiał chłodny wiatr. O godzinie jedenastej wszystko do egzekucji był o gotowe. Rynek i ulice przyległe zalegał dziesięciotysięczny niemy tłum. Wprowadzono więźniów. Pod dwiema szubienicami stał już ze swymi pomocnikami kat sprowadzony z pobliskiego Węgrowa ...

"OGROD MŁODOŚCI" BARBARA WACHOWICZ

"...Strumieniami lał deszcz, kiedy go wieszali na rynku w Sokołowie Podlaskim majowego dnia 1865 roku. Odwrócił się ksiądz Brzóska ze związanymi już w tył rękami do ostatniego, ginącego razem towarzysza broni, kowala Franciszka Wilczyńskiego i powiedział: "Wolno nam umrzeć. Gdy ona rękę potrzebować będzie, znajdą się młodsze, tęższe, gotowe do broni".

Brzóska mogiły nie ma. Ale w miejscu, gdzie zginął, jest pomnik. Stają przy nim warty drużyny harcerskiej imienia Stanisława Brzóska. "

Ks. gen. STANISŁAW BRZÓSKA

*Wychowało go Podlasie
Na dzielnego bohatera,
Był patriotą i powstańcem
Aż do końca swego dzieła.*

*Wraz z Wilczyńskim i chłopami
Stoczył wiele bitew,
Lecz ujęty przez kozaków
Stracił swoje życie.*

Sokołów Podlaski,

Kinga Dorosz
Szkoła Podstawowa nr 4
kl. Iva

OSTATNI POWSTANIEC

*Ksiądz Stanisław Brzóska
to patriota taki,
Chciał on, aby Polacy
wolni byli jak ptaki.*

*O to walczył z wrogiem,
Zaciętym Moskałem,
Żeby ludność polską
wyzwolić na stałe.*

*Za swój trud i walkę
zdrada go spotkała,
Kryjówkę Moskałom
zła osoba wskazała.*

*Ksiądz Brzóska pojmany,
szubienica czeka,
A ludności całej
Łza z oka ocieka.*

Sokołów Podlaski

Marek Matysiak
Szkoła Podstawowa nr 4
kl. IVa

AKT FUNDACJI SZTANDARU

Szkole Podstawowej Nr 4
im. ks. gen. Stanisława Brzóska
w Sokołowie Podlaskim

Komitet Rodzicielski działający przy Szkole Podstawowej Nr 4 w Sokołowie Podlaskim w uznaniu osiągnięć dydaktyczno - wychowawczych Dyrekcji, Rady Pedagogicznej i uczniów szkoły oraz w 130 rocznicę wybuchu Powstania Styczniowego funduje sztandar upamiętniający szlachetną postać bohatera podlaskiego ks. gen. Stanisława Brzóska od dziś na zawsze związanego z tą szkołą.

Noście z powagą i godnością Jego Imię i przekazujcie prawdę o Nim następnym pokoleniom.

PRZEDSIĘWZIŁ
Komitet Rodzicielski

Bucina Edward
(Prezenter)

Sokołów Podlaski, dn. 22 maja 1993r.

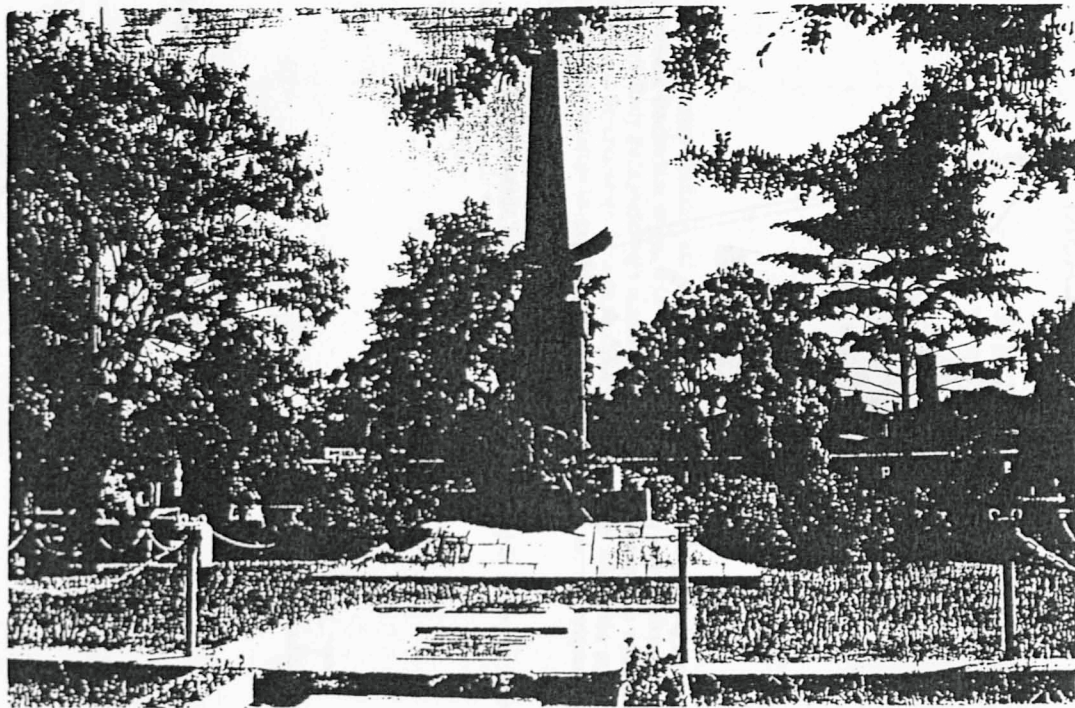

NASZ PATRON

*Urodzony na Podlasiu
przed dwoma wiekami.
Wstawił się w historii Polski
walką z zaborcami.*

*To on chłopów polskich
do walki prowadził.
Choć sam stracił życie swoje
im - wolność zostawił.*

*To książę general Brzóska,
wielki syn Podlasia,
Nosić jego imię
Będzie szkoła nasza.*

SOKOŁÓW PODLASKI

*****

Pomnik księdza Stanisława Brzóska w Sokolowie Podlaskim

Gdzie wieniec laurowy, co leży u cokółu,
Tam gdzie ostatnie stały szubienice,

Młot z kosą stula związana pospołu,

- I orzeł spiżowy przysiadł na granicie.

Zrywa kajdany, głowę wznosi dumnie,

Gotów prowadzić w nowej walki trudy;

Rozpina skrzydła — I słyhać w ich szumie

Dźwięki Rewolucyjnej Chopina etiudy.

Ze słów, z melodii pieśni nieuległej

Do nowych lotów czerpie nowe siły.

Orzeł - co podjął lot ku NIEPODLEGŁEJ,

Nad szubienice i ponad mogiły.

Piotr Sikorski

25 marca 1985 roku

W pamięci naszej...

Sokolów Rodlański

1. Ks. Piotr Aleksandrowicz - Diecezja Siedlecka czyli Podlaska /1818-1968/ - Siedlce 1971
2. Tadeusz Fręckowicz - Ksiądz Stanisław Brzóska ostatni wódz powstania styczniowego: Rocznik Międzyrzecki t XIV-XV
3. Stanisław Góra - Partyzantka na Podlaski 1863-1864, Warszawa 1976
4. Bolesław Górny - Monografia powiatu bialskiego, Biała Podlaska 1939
5. Stefan Kieniewicz - Roman Rogiński powstaniec 1863r., Warszawa 1983 r.
6. Maria Konopnicka - O ostatnim partyzancie: Z teki Grottera, Warszawa 1992 r.
7. Karol Koźmiński - Ostatni wódz, Warszawa 1903
8. Tadeusz Mencil - Powstanie Styczniowe na Lubelszczyźnie, Pamiątniki, Lublin 1966
9. Eugeniusz Niebelski - "Na Bóg żywy, Bracie nie zasypiajcie sprawy"! Rzecz o ks. Stanisławie Brzósce /1834-1868/, Lublin 1995
10. Ryszard Orłowski
J.R.Szaflak - Dzieje miasta Łukowa, Lublin 1962
11. Jerzy Skowronek - Powstanie Styczniowe na Podlasiu, Biała Podlaska 1983
12. Andrzej Szwarc - Najwytrwalszy Partyzant Podlasia: Poznaj Swój Kraj Nr 9/1988
13. Barbara Wachowicz - Ogród młodości, Warszawa 1990
14. - Z przeszłości Ziemi Łukowskiej. Materiały z Sesji Naukowej. Lublin 1959
15. - W pamięci naszej ... w 130 rocznic stracenia ks. St. Brzóska i Fr. Wilczyńskiego. Sokołów Podlaski 1995.

